

Tontić

Csaknem három hónapig éltem egy alkotóházként funkcionáló brandenburgi kastélyban Stevan Tontić 47 éves sarajevói költővel. A nevét ismertem már néhány éve – az a hír járta róla, hogy ráomlott egy ház, vagy egy kósza golyóbis végzett vele. E híreket versekkel cáfolta meg, melyeket rejtelmes úton eljuttatott Zágrábba, ahol óriási feltűnést keltettek. Tontić szerb létére az összes szenvedővel azonosult, azt az osztatlan Sarajevót szólaltatva meg, mely már csak a legjobbak emlékezetében él. A verseket magam is elolvastam. Költői erejük áttört a német és magyar fordítások silány nyelvi burkán.

A mackós léptű, nehéz szakállú Tontićot, aki megfontoltan pakolta ki magából a germán szavakat, mintha patikamérlegre szánta volna őket, nehéz lett volna nem megszeretni. Házi felolvasóestjére még azok a művészek is eljöttek, akik különben gondosan távol tartották magukat mások szellemi váladékaitól. A költő azzal kezdte, hogy a magasba emelt két fölöttébb molett antológiát, melyeket ő állított össze még a háború előtt. Az egyik Sarajevó bosnyák, horvát és szerb költészetét tömörítette össze vagy nyolcszáz oldalon – még Karadzsicstól is található itt egy vers –, a másik pedig a volt Jugoszlávia népeinek líráját mutatta be. Ezek a könyvek máris túléltek azt, amiről szólnak és amit védelmezni akartak. Tontić azzal is hangsúlyozta tragikus sorsukat, hogy városát ágrólszakadt menekültként hátrahagyva a saját versei előtt róluk beszélt, mint olyan dokumentumokról, amelyek fontosabbak nála. A felmutatott példányok sorsa is torokszorogató: a költő feleségével és nagybeteg anyósával szökött ki a fuldokló városból, semmit sem vitt magával. Az antológiákat nemrégiben meghalt belgrádi barátjától örökölte, akit megajándékozott velük még a háború előtt. Ha Tontić komoran jelent meg a reggelinél vagy nyugtalanul a vacsoránál, akkor biztosak lehettünk benne, hogy olyan vidéken öldökölnek éppen, ahol rokonai vagy barátai élnek. Karácsony körül, amikor a család, többnyire mézes burokba vonva, egyre többször magasztosul fel képernyőn, hullámhosszokon, nyomtatott papírneműn, nem feledkezhetünk meg arról a közönről, amellyel a képmutató hatalmak eltűrték, olykor elősegítették családok szétbomlását, megalázását, tönkretételét. A költő felesége például Belgrádban él, és ritkán hagyhatja el a várost, mert édesanyját kell ápolnia. Olykor azért meglátogatta volna a férjét, de nem kapott beutazási engedélyt mintegy két éven át. A német kormány nyilván attól retteg, hogy a különféle alapítványi pénzekből és ösztöndíjakból élő férjével marad. Ez a kormány keresztény szellemiségűnek mondja magát, de még karácsony előtt is folytatja a családok erőszakos szétválasztásának mélyeurópai politikáját. Ezt folytatná persze akkor is, mint tudjuk, ha liberális volna, vagy szocialista. A család szent, különösképpen az ünnepek közeledtével, de még szentebb a fal, amellyel a jóléti országok az őket körülvevő kevésbé jóléti, de annál törleszkedőbb csatlós sorsú államok segítségével körülveszi magát. A berlini fal leomlása után most ezen a láthatatlan falon zúzódnak szét tömegesen emberi sorsok, családi remények. Tontić egy szép napon Varsóba utazott, és találkozott a feleségével. Hogy teljesebb legyen a happy end, egy másik szép napon megérkeztek együtt a kastélyba. Az asszony – telt, izmos, fekete nő, figyelemreméltóan jókedvű kacajjal – beutazási engedélyt kapott két hétre. Aztán Tontićnak is meghosszabbították a tartózkodását, igaz, hogy csak három hónappal, mert nem tudott egy esztendőre való ösztöndíj-igazolást és szerződést felmutatni, de három hónap alatt majd csak méltóvá teszi magát még egy időegységnyi német türelemre.

Nálunk a közelmúltban nem volt háború, a családoknak ünnepek előtt (és után) más a gondjuk, mint Tontićéknak. De a szolidaritás érzése nálunk is kapóra jönne. Meg az

összetartozás tudata. A boszniai háború arról is szólt, hogy Európában, és ennek főként keleti felén, egymásba érnek a sorsok.

Eörsi István